

PAX

Vrede.
Wie
durft?

Magazine.

4 Winter 2019
www.paxvoorvrede.nl

Klimaatverandering
bedreiging voor vrede

Lilianne Ploumen: 'Vrouwen
nemen van oudsher
verantwoordelijkheid op'

Vaarwel

Foto: Lize Kraan

Het voelt aan het einde van een seizoen vaak wat weemoedig om terug te kijken. Het einde van een jaar of zelfs tijdperk stemmen vaak nóg meer tot introspectie. Maar kan ook aanleiding zijn om toch vooral vooruit te kijken. Blijf niet hangen in het verleden, trek je lessen er uit en pas die toe om een betere toekomst vorm te geven.

In dit PAX Magazine laten we – inmiddels – voormalig algemeen directeur Jan Gruiters nog één keer aan het woord, gaan we met Bert van der Linde 25 jaar Balkangeschiedenis langs en kijken we met PAX-medewerkster Sandra terug op de Vredesweek van 2019. Dit jaar waarin de Brexit het nieuws zo vaak domineerde en toch iedere keer weer uitgesteld werd, maakt pijnlijk duidelijk hoe fragiel vrede soms is. Collega Edwin Ruigrok reisde namens PAX naar Noord-Ierland om te spreken met kerkleiders, oud-politici, historici, journalisten en kunstenaars over veiligheid en ontwapening. Ook daar is de boodschap dat het niet loont om in het verleden te blijven hangen, maar de toekomst hoopvol tegemoet te gaan.

Huib Oosterhuis maakte een prachtig lied geïnspireerd op een Bijbeltekst uit het boek Jesaja:

**Blijf niet staren op wat vroeger was.
Sta niet stil in het verleden.
Ik, zegt Hij, ga iets nieuws beginnen
het is al begonnen, merk je het niet?**

Met die boodschap sluit ik dit redactioneel af. Het is mijn laatste bijdrage aan PAX Magazine. Na ruim 15 jaar PAX zet ik een nieuwe stap, de toekomst is al begonnen. ♦

Helma Maas

Wil je PAX Magazine cadeau geven of wil je je juist uitschrijven, mail dan naar PAXMagazine@paxvoorvrede.nl. Ook reacties op het blad zijn zeer welkom op dat e-mailadres.

6

Afscheidsrede Jan Gruiters

Een verkorte versie van de toespraak die Jan Gruiters, inmiddels oud-directeur van PAX, gaf in de Domkerk te Utrecht. “Steeds weer blijkt dat het verlangen naar vrede onuitroeibaar en besmettelijk is.”

8

Vredesweek, Sandra was erbij

De Vredesweek 2019 was te mooi om samen te vatten in één zin. Daarom vroegen we PAX'er Sandra Kalsbeek hoe zij de week heeft beleefd.

Colofon

PAX Magazine Nummer 4/Winter 2019

PAX staat voor vrede. Samen met mensen in conflictgebieden en kritische burgers in Nederland werken wij aan een menswaardige en vreedzame samenleving, overal in de wereld.

PAX Magazine verschijnt elk kwartaal en wordt toegezonden aan donateurs, sympathisanten en andere geïnteresseerden.

Redactie Hein Bosman, John Tyler, Lotte Kwak, Lianne Beringer en Sabita Ribai.

Aan dit nummer werkten mee Helma Maas, Miriam Struyk, Jan Gruiters, Albert van der Linden, Lilianne Ploumen, Sandra Kalsbeek, Joanna Jansen en Edwin Ruigrok.

Fotografie o.a. Lize Kraan, Demi Verbraecken, Sandra Kalsbeek en PAX-archief.

Basisvormgeving Het Ilzeren Gordijn, Amsterdam

Vormgeving Van Deventer, 's-Gravenzande

Drukkerij Van Deventer, 's-Gravenzande

ISSN 2352-300X

PAX

St. Jacobsstraat 12
3511 BS Utrecht
Postbus 19318
3501 DH Utrecht
Tel: 030 - 233 33 46
PAXmagazine@paxvoorvrede.nl
www.paxvoorvrede.nl
IBAN: NL03TRIO 0390 5150 00

'PAX Magazine' is beschikbaar in gesproken vorm voor mensen met een leesbeperking bij de Christelijke Bibliotheek voor blinden en Slechtzienden.

10

25 vredeswerk op de Balkan

Bert van der Linden over de kwarteeuw die hij op de Westelijke Balkan werkte en woonde. “Het haatdragende is weer gemeengoed geworden. Ik hoop op de jeugd.”

12

Interview Lilianne Ploumen

We spraken Kamerlid Lilianne Ploumen kort over IS-strijders, explosieve wapens en de rol van vrouwen in de zoektocht naar vrede.

14

Over oorlog en vrede in Noord-Ierland

“Noord-Ierland voelt de ene keer als een veldhospitaal voor oorlogsgewonden, dan weer als een warm bed van vriendelijkheid”, aldus Edwin Ruigrok.

Verbinding in turbulente tijden

‘In turbulent times, it’s good to be a Quaker’. Ik loop in Londen en sta stil bij deze tekst, metershoog op een doek dat de voorkant van de kerk voor me bedekt. Ik merk dat de tekst me raakt. De connectie tussen onrust en de wens om juist dan ergens bij te horen, is simpel en sterk.

Dat het onzekere tijden zijn, is hier met de Brexit-tragedie voelbaar. Maar het zijn wereldwijd turbulente tijden. Het begrip **‘the new normal’** wordt niet voor niets de laatste jaren veel gebruikt. Maar wennen doen de ontwikkelingen niet. En dat is maar goed ook: wennen aan transactie-politiek waarbij de levens van burgers in bijvoorbeeld Syrië er niet meer toe doen: het kan en mag niet wennen. Maar de vraag wat te doen met deze onrust is en blijft pregnant.

En dat is waarom dit spandoek me raakt, dat het in deze tijd goed is om verbonden te zijn, om onderdeel te zijn van een gemeenschap. Bij welke groep dat is, kerkelijk of niet, ligt voor iedereen anders. Wat telt is dat je met mensen verbonden bent, dat je met elkaar praat over wat je wereldwijd ziet gebeuren en samen probeert in actie te komen. Het is het gevoel dat ik ook had bij de partnerconferentie die PAX onlangs organiseerde. Partners uit landen als Soedan, Kosovo, Irak en Colombia kwamen op verzoek van PAX bijeen. Activisten, en opvallend steeds vaker vrouwen, die werken aan vrede en gerechtigheid en met wie we in deze tijden verbonden zijn. Tijden die niet enkel negatief zijn, maar ook hoop geven. Turbulentie kan tot mooie veranderingen leiden. Onze partner uit Soedan vertelde met gepaste trots over het werk dat ze ‘onder de radar’ verrichtten om de geweldloze, strategische protesten te organiseren. En een Libanese partner gaf aan dat de protesten niet langs sektarische lijnen lopen, maar een echt burgerprotest vormen. We zijn er – ook in de voorbeelden van Soedan en Libanon - uiteraard nog lang niet. En we staan als vredesbeweging voor spannende en ingewikkelde tijden. Maar ik sta even stil in Londen en denk: **In turbulent times, it’s good to be connected to PAX’.** ♦

Miriam Struyk, directeur Programma’s PAX

PAX kreeg **bezoek**

Wij hebben bezoek gekregen van veel van onze partners. In de laatste week van oktober kwamen ze van over de hele wereld langs voor een gezamenlijke bijeenkomst. We hebben gekeken hoe we de komende jaren vorm gaan geven aan het werk dat we samen doen, om zo tot nog betere resultaten te komen. Het was een waardevolle ontmoeting waarbij we veel van elkaar hebben geleerd en tot mooie toekomstplannen zijn gekomen.

Om de samenleving vrediger en verdraagzamer te maken doet PAX onderzoek naar zaken die vrede in de weg staan. Dat wordt gebundeld in rapporten waarmee PAX-medewerkers de boer op gaan om bij beleidsmakers en politici in Brussel, Genève, New York of in de vijftien landen waar we werken te pleiten voor betere regels. Hier drie recente voorbeelden.

Een wereld zonder kernwapens: waar staat Nederland?

De Nederlandse overheid heeft de keuze om een wereld zonder kernwapens dichterbij te brengen. In het rapport roept PAX de Nederlandse regering op om vijf stappen te zetten en zo bij te dragen aan een kernwapenvrije wereld, waaronder het verwijderen van de Amerikaanse kernwapens uit Nederland en het tekenen en ratificeren van het VN-Kernwapenverbod.

Changing gender dynamics through armed conflict in Ukraine

Het onderzoek laat zien dat door het conflict in Oekraïne de rollen die mannen en vrouwen vervullen veranderen, maar dat de manier van denken over genderrollen traditioneel blijft. Vrouwen worden gezien als verzorgers en mannen als beschermers. Het verschil tussen de manier van denken over gender en de daadwerkelijke taakverdeling zorgt dat burgers moeite hebben met de veranderende rollen.

Human Security Survey

De Human Security Survey is een onderzoeksmethode die gebaseerd is op het idee dat mensen zelf de echte experts zijn op het gebied van hun eigen veiligheid. Wil je weten hoe zo'n onderzoek gaat en wat er met de resultaten gebeurt? Bekijk dan de pageflow op de PAX website.

Onze partners in Noordoost-Syrië **zetten door**

Tienduizenden mensen zijn eerder dit jaar in Noordoost-Syrië op de vlucht geslagen na de invasie van het Turkse leger. Activisten begonnen meteen met het opvangen van vluchtelingen, en PAX ging ook onmiddellijk aan de slag om onze partners te ondersteunen, waaronder met een oproep om geld te doneren. Dat is goed uitgekapt: in de eerste uren alleen kwam er al een paar duizend euro binnen, wat direct besteed kon worden aan voedsel, dekens en medicijnen. We blijven de precare situatie op de voet volgen.

Klimaatverandering: bedreiging voor vrede

De bezorgdheid over de gevolgen van klimaatverandering brengt wereldwijd miljoenen mensen op de been. Tijdens protesten en klimaatstakingen laten ze blijken dat de klimaatcrisis een halt moet worden toegevoerd. We krijgen steeds vaker de vraag hoe PAX over het thema denkt en wat we eraan doen.

We werken op veel plekken waar de oorzaken en gevolgen van klimaatverandering duidelijk zichtbaar zijn. Van de vervuilende kolenindustrie in Oost-Europa tot de verwoestijning in Darfoer. Klimaatverandering speelt een steeds grotere rol in het veroorzaken en versterken van conflicten. Toegenomen schaarste aan natuurlijke hulpbronnen, zoals water of grasland, verergerd al bestaande ongelijkheden in machtsverhoudingen. Er zijn veel voorbeelden over conflicten tussen boeren en herders over de afname van graslanden waar hun vee kan grazen. Deze conflicten escaleren vaak. Ze beginnen lokaal en kunnen door de nalatigheid van actoren zoals de nationale overheid uitgroeien tot regionale, nationale en uiteindelijk internationale dreigingen. De groeiende schaarste zal naar verwachting ook tot grote vluchtelingenstromingen leiden. Westerse landen zullen hun defensiebeleid en immigratiebeleid daar op aanpassen. Dat gaat gepaard met veiligheidsmaatregelen, wat een kweekplaats is voor conflict en internationale problematiek. PAX staat juist voor een buitenlandpolitiek vanuit menselijke waardigheid. Het voorkomen van oorzaken van conflicten, waaronder ook klimaatverandering, is daarbij erg belangrijk.

Impact op milieu

Onze collega's zien dagelijks de impact van conflict op het milieu en het klimaat. Niet alleen is de defensie-industrie wereldwijd één van de grootste veroorzakers van CO₂-uitstoot, ook gaat er een grote vervuiling gepaard met conflict. Explosieve en giftige oorlogsresten, radioactieve straling na het testen van kernwapens, in brand gezette oliebronnen en

aanvallen op industriegebieden waar zware chemicaliën kunnen vrijkomen. Deze vervuiling is een direct risico voor gemeenschappen én het land waarop zij leven, soms tot lang nadat de conflicten voorbij zijn. PAX brengt daarom de milieu-impact en gevolgen

voor de gezondheid van burgers van deze conflicten in kaart. We stellen ook de rol van de defensie-industrie en de krijgsmacht aan de orde als een grootvervuiler en werken in internationaal verband samen om te zorgen dat er duidelijk beleid en geld beschikbaar komt om oorlogsvervuiling tegen te gaan. PAX roept regeringen en bedrijven dan ook op om de opwarming van de aarde te beperken en daarmee de voedingsbodem voor conflicten te verkleinen.

Geen plek voor cynisme, de hoop op vrede blijft

Als startschot van de Vredesweek gaf Jan Gruiters zijn laatste publieke toespraak als directeur van PAX.

Als startschot van de Vredesweek gaf Jan Gruiters zijn laatste publieke toespraak als directeur van PAX. Hij wilde het niet laten klinken als een omgevallen stapel kranten, met oude berichten van toen en toen, met terugblikken en ellenlange analyses. Daarom vertelde hij over een klein meisje in Syrië, en hoe in oorlog al vrede zichtbaar is. Zijn woorden echoden door de prachtige Domkerk. Dat de hoop die eruit klonk nog maar lang mag blijven weerklinken.

Wat is er nodig om dat oude ideaal van een vreedzame en menswaardige wereld dichterbij te brengen? Die vraag is juist in deze tijd onontkoombaar en urgent. Dit jaar herdenken we 75 jaar bevrijding. We willen nooit meer Auschwitz, nooit meer discriminatie en vervolging van minderheden. Nooit meer raciale politiek en nationalistische superioriteitswaan. Nooit meer oorlog. Bij elke herdenking horen we zeggen: 'Vrijheid en vrede zijn niet

vanzelfsprekend'. Maar de waarden waarvoor 75 jaar geleden zulke grote offers zijn gebracht, staan onder druk.

Jodenhaat steekt de kop op. Moslims en andere minderheden ervaren dagelijks discriminatie. Migranten en vluchtelingen verdrinken op zee of verkommeren in kampen. Er zijn leiders die met 'eigen volk eerst'-retoriek electorale onzekerheid verzilveren in politieke macht. Er zijn nog altijd bloedige oorlogen en brute dictators. En wat het ergste is: het lijkt alsof deze inperkingen van vrijheid, vrede en recht vanzelfsprekend zijn geworden. In Idlib bombarderen Rusland en Syrië ongestraft ziekenhuizen. In Londen is de wapenbeurs weer een doorslaand succes met klanten uit Saoedi-Arabië en andere dubieuze dictaturen. Het is maar een greep uit het nieuws. Maar je voelt aan alles: dit is niet goed.

Daarom die onontkoombare vraag. Wat is er nodig om de vredesbeweging gaande te houden, om te blijven geloven in het ideaal van vrede? Ik kom dan niet uit bij ronkende ideologieën of rationale analyses, maar bij verhalen van gewone mensen. Neem het verhaal van Sama. Ze is een meisje dat inmiddels drie jaar oud is. Ze is geboren in Aleppo, een oude stad die in 4.000 jaar door honderden generaties is opgebouwd en in één generatie is vernietigd. Het is een gebroken stad die symbool lijkt te staan voor onze gebroken hoop op vrede. De journaliste Waad al-Kateab, de moeder van Sama, heeft een film gemaakt over het leven in een belegerd Aleppo. In een eerste montage volgde de film chronologisch de ontwikkelingen in Syrië. Het begon met de hoop, die was tegen het eind compleet verdwenen. De beelden waren schokkend. Maar de moeder van Sama ontdekte dat deze montage kijkers in het donker achterlaat. Machteloos. Er kwam een nieuwe montage waarin niet de logica van het geweld centraal staat maar het leven van Sama. De film pendelt tussen donker en licht, tussen wanhoop en

springlevend

hoop. Het is nu een verhaal over tekenen van medemenselijkheid, tekenen die midden in elke oorlog te vinden zijn. Een verhaal dat duidelijk maakt dat de eerste aanzetten voor een humaan en vreedzaam samenleven al zichtbaar zijn te midden van het oorlogsgeweld.

Drie lessen

Wat kunnen we uit dit verhaal leren? We moeten leren kijken met de ogen van de mensen die uitgesloten, gemarginaliseerd en vergeten raken. Dan beseffen we dat de internationale politiek steeds opnieuw de verkeerde prioriteiten stelt. Stabiliteit in landen wordt belangrijker geacht dan het oprechte verlangen van mensen naar vrijheid en een menswaardig bestaan. Een politiek die zich enkel laat leiden door eigenbelang en ons belooft te beschermen tegen de ander, zal zich op den duur niet alleen tegen de andere keren maar ook tegen onszelf. Er moet een waardegedreven buitenlandpolitiek komen met meer prioriteit voor de bescherming van Sama en al die anderen die leven onder oorlogsgeweld en onrecht.

'Het verlangen naar vrede is onuitroeibaar'

Een tweede les: zie dat de logica van geweld, onrecht en uitsluiting niet alles bepalend is. Zie Aleppo ook als een stad waar de hoop op vrede springlevend is, als een bloem die te midden van de stenen van het geweld groeit. Aanhangers van de zogenaamde reaal politiek zullen dat ronduit naïef vinden. Maar we moeten die tegendraadse veronderstelling dat vrede mogelijk is koesteren en met kracht verdedigen. Bovendien, hoe naïef is het om voor de stabiliteit van landen te vertrouwen op dictators? Hoe onnozel is het om terroristen met militair geweld te bestrijden zonder iets te veranderen aan de omstandigheden waaronder terrorisme kan opbloeien? Hoe krankzinnig is het om oorlogen te starten die door gebrek aan politieke strategie eindeloos blijven voortduren ten koste van steeds meer burgerslachtoffers? Wordt het niet hoog tijd om de zogenaamde reaal politiek af te rekenen op de resultaten die het belooft maar zelden aflevert?

Les drie: laten we de veranderkracht van mensen die betrokken zijn op elkaar en de wereld vooral niet onderschatten. Dat doen machthebbers namelijk ook niet. Overal in de wereld perken repressieve regeringen de politieke ruimte voor civiele samenleving en vrije pers in. Is dat niet het ultieme bewijs van de vitale veranderkracht die in samenlevingen verborgen ligt? Het kan lang duren maar er breekt altijd een dag aan waarop dat verlangen naar een menswaardig bestaan sterker blijkt dan de angst voor repressie en geweld. Dat is de dag waarop er een muur kan vallen, een dictator zijn biezen kan pakken, de vrede kan uitbreken. We zagen dat dit jaar in Soedan gebeuren. 17 augustus gaat de Soedanese geschiedenisboeken in als bevrijdingsdag. Het militaire regime is vervangen door een burgerregering. Dankzij burgers, door in het bijzonder de vrouwen van Soedan, die voorop gingen in gewelddoos verzet. Vrouwen die de illusie doorbreken dat burgers geen macht hebben.

Vrede dichterbij brengen

Het zijn deze drie inzichten – het kijken met de ogen van de ander; het koesteren van de vooronderstelling dat er overal mogelijkheden voor vrede zijn; en de vredeskracht van gewone mensen – die samen de ziel van PAX vormen, die de vitaliteit van de vredesbeweging bepalen. Het kan namelijk, vrede dichterbij brengen; als we geloven in onze eigen veranderkracht. Het kan als we onze hoop vertalen in concreet politiek handelen. Het kan door in gesprek te gaan met iemand buiten je eigen bubbel. Door de verbindende krachten in je eigen omgeving te versterken. Door, heel praktisch, een vluchteling uit te nodigen in je klas of kerk. Door jezelf en anderen steeds opnieuw die aloude vraag te blijven stellen: wat is gerechtigheid?

Er is me vaak gevraagd of ik niet cynisch ben geworden. Want wat heeft het vredeswerk nu eigenlijk opgeleverd? En wordt alles dat met zo veel moeite is opgebouwd niet onder onze handen afgebroken? Het valt inderdaad moeilijk te ontkennen dat de wereld van vandaag in veel opzichten onzeker, bedreigend en onvoorspelbaar is. Maar ik ben niet cynisch, pessimistisch soms wel, maar uiteindelijk ben ik toch vooral hoopvol gestemd. Omdat uit de geschiedenis blijkt dat het verlangen naar vrede onuitroeibaar en besmettelijk is. Omdat er altijd mensen zijn die net zoals Waad al-Kateab halsstarrig blijven zeggen: 'Ik wil en kan het veranderen, en dat zal ik laten zien.' ♦

Dit is een verkorte versie van de toespraak die Jan Gruiters op 20 september gaf. Bewerkt door Hein Bosman. De film **For Sama** kunnen we begin volgend jaar in Nederland zien.

Sandra was erbij
En doet verslag van de Vredesweek

Ook dit jaar werden weer de PAX Duiven uitgereikt. Deze keer waren de trotse ontvangers rapper Typhoon, Denker des Vaderlands Daan Roovers, priester en auteur Mpho Tutu en Cobi Noordhoff van de Ambassade van Vrede Almelo.

Medewerkers van PAX toerden door het land om gastcolleges te geven over hun werk op hogescholen en universiteiten. Collega Wouter Kolk gaf bijvoorbeeld college aan Utrechtse studenten over zijn werk rond foute steenkolen uit Colombia.

Deze Vredesweek werden er maar liefst 40 vredeswandelingen gelopen! Bijvoorbeeld in de Utrechtse wijk Overvecht, waar kinderen van verschillende basisscholen samen een Walk of Peace liepen om te laten zien dat ze staan voor een vreedzame wijk.

Vredesweek 2019 in beeld

Het was een **prachtige Vredesweek** in september, vol met honderden activiteiten in het hele land, van Groningen tot Zeeland, en van Limburg tot de Wadden Eilanden. Dit jaar met wel **395 activiteiten**. Er werden **40 Walks of Peace** gelopen en **49 spreekbeurten** door PAX-collega's gehouden. Ook de jongeren ontbraken niet dit jaar: **12 keer vertelden onze collega's** over hun werk voor een groep studenten.

In Humanity House was er een debat met Kamerleden over de berechting van ISIS-strijders. Lillianne Ploumen en Martijn van Helvert gingen in gesprek met het publiek, dat onder andere uit Syriërs en Irakezen bestond. Lees meer op pagina's 14 en 15.

Jan Gruiters sprak voor het laatst als algemeen directeur van PAX tijdens de Vredesweeklezing. Samen met theoloog Rikko Voorberg sprak hij over de hoop op vrede en dat deze springlevend is. Een bewerkte versie van de speech van Jan is te lezen op pagina's 6 en 7.

In aanloop naar de Vredesweek waren op stations door het hele land posters met de Syrische Abdelilah te zien. Hij vertelde op een bijzondere manier zijn verhaal: door middel van het spel "Wie is het?". Je kunt de video zien via [YouTube.com/PAXvoorvrede](https://www.youtube.com/PAXvoorvrede).

25 jaar vredeswerk op de Balkan

Het is hopen op de jeugd

Door Hein Bosman

In de nadagen van de Balkanoorlog begon Bert van der Linde voor het IKV aan zijn vredeswerk in Kroatië. Nu, 25 jaar later, is hij in Utrecht bij PAX voor een terugblik én zijn kijk op de onzekere toekomst, die donkerder oogt dan hij een aantal jaar terug had verwacht. 'De jongere generatie wil zich niet meer laten vergifigen en vertrekt. Het is wachten op hun terugkomst.'

Bert van der Linde in 2001.

Tijdens de Vredesweek van afgelopen september doet hij zijn verhaal voor een groep geïnteresseerden en speelt daarbij ook een lied van Leonard Cohen. The Partisan, met de zinsnede *Freedom soon will come, then we'll come from the shadows*. De hoop die daaruit spreekt, had Bert ook toen hij een kwarteeuw geleden begon te werken op de Balkan. Begin jaren negentig bezocht Van der Linde als journalist een conferentie van het IKV in Macedonië. Hij kwam terug als activist, door al de 'energie, kracht en motivatie' die hij zag bij mensen om verder bloedvergieten te voorkomen. "Dat was enorm inspirerend. Mijn gezapige leventje in Wageningen viel er totaal bij in het niet." Hij heeft nog een jaar of drie op en neer gereisd, maar leerde toen Tanja kennen, zijn huidige vrouw. Uiteindelijk besloten ze in Kroatië te gaan wonen. "De cultuur bevalt me, de manier van leven. Je begint je werkdag met een pauze, praat bij, drinkt koffie, rookt. En daarna ga je aan het werk. Dat is heel belangrijk: tijd nemen om met mensen te praten en te kijken of je ergens samen uitkomt om pas daarna activiteiten op te zetten. Je moet bereid zijn om ergens lang te blijven, dat is mij met een kwarteeuw wel gelukt."

Die 25 jaar... wat lees ik daaruit? Dat je het zolang volhoudt omdat je er sterk in gelooft, of dat vrede op de Balkan niet mogelijk is aangezien je al zo lang bezig bent?

"Dat is een interessante. Een beetje van beide. Toen ik begon dachten we echt dat vrede mogelijk was, vooral de jongeren. Voor de generatie tussen de 16 en 20 was het duidelijk: de oorlog is voorbij, nu gaan we prettig met elkaar samenleven. Dat viel tegen. De regeringen

A destroyed T-34-85 tank in Karlovac, Croatia.

die kwamen, waren in eerste instantie progressiever dan daarvoor, ze wilden duidelijk niet blijven hangen in het verleden. Maar zo'n 5 á 10 jaar geleden is dat omgedraaid door de economische en politieke crisis."

Frankrijk en Duitsland hebben elkaar flink naar het leven gestaan, eeuwen lang. Die werken nu samen. Zien landen op de Balkan dat als voorbeeld?

"Frankrijk en Duitsland hebben er na de Tweede Wereldoorlog hard aan gewerkt. We zouden dat als voorbeeld moeten voorhouden. Het samenwerken, samen praten, moet een plek krijgen binnen de cultuur. Maar, het zit heel diep. Met de oudere generatie lukt het zeker niet om het weg te nemen. Als je niet weet wat democratie is, het nooit hebt beleefd en geleefd, dan blijf je hangen in zekerheden van een baas die vertelt wat je moet doen. Dat is ook best prettig, dan hoef je zelf niet na te denken."

Een ander citaat van Leonard Cohen, meer in zijn rol als doempfeet: 'I've seen the future brother, it is murder.' Geldt dat voor de Westelijke Balkan?

"Het is weer normaal om elkaar vijandig te bejegenen. In Kroatië hoor je fascistische slogans uit de Tweede Wereldoorlog. In Servië is er veel *hate speech* tegen de Kosovaren. Dat zijn de 'verkrachters en moordenaars',

zo staat op grote spandoeken voor het parlement in Belgrado.

Andersom is er ook veel slechts gebeurd. Men praat niet met elkaar, doet geen enkele poging. De jongere generatie wil zich niet meer laten vergifigen en vertrekt.

Dus het loopt leeg. De jeugd

zit in Ierland, Duitsland. Iedereen die weg kan, gaat weg. Artsen, verplegers, mensen die in de bouw willen werken. De bevolkingsomvang gaat dus ook achteruit. De hoop die we 25 jaar terug hadden en 15 jaar hebben vastgehouden, die is nu aan het afbrokkelen. Het haatdragende is weer gemeengoed geworden."

Kun je de Kroatische en Servische ziel inmiddels en kunnen die samen?

"Ze zijn ongeveer hetzelfde, de een katholiek en de ander orthodox, allebei christelijk. Ze hebben dezelfde taal, dezelfde humor, alhoewel Kroaten iets stijver zijn. In principe zou het geen probleem moeten zijn, maar ze hebben een oude erfenis, die van de grens tussen het Westerse en Oostelijke deel van het Romeinse Rijk. Die lijn is daar ooit getrokken, ze zijn toen van elkaar gescheiden terwijl ze in feite hetzelfde volk zijn. Het probleem zit hem in het hoofd, in de gedachten. Zolang politici blijven provoceren blijft het lastig, en dat wordt de laatste jaren erger."

Wat zijn de resultaten van je werk?

"Er zijn mensen gevormd door alle onze seminars en trainingen. Ik zag laatst een man met wie we gewerkt hebben toen hij nog een jonge jongen was. Hij is ouder nu, en heel democratisch, on-Servisch bijna. Die mensen moeten we meer inzetten en ruimte bieden. We hebben een opleiding tot jongerenwerker opgezet. Jongeren konden die volgen naast hun studie, als keuzevak. Dat heeft honderden diploma's opgeleverd en die jongeren zijn niet naar het buitenland getrokken maar gebleven. Ze hebben goede posities gekregen en ik zie ze werken aan de idealen waar we vroeger al voor stonden. Daarnaast werken we aan een beter en transparant bestuur, en maatschappelijke organisaties worden meer betrokken bij beslissingen. Ons jongerenwerk heeft zich uitgespreid over heel Kroatië, het is voor een deel overgenomen door de nationale regering. Dat is echt een resultaat. Ik werk nu voor forumZFD en zie ook van een afstandje dat PAX nog steeds de tijd neemt. Ze werken echt samen met lokale partners, bij het maken van strategie, bij fondsenwerving. De EU kan beter fondsen geven aan organisaties als PAX in plaats van rapporten vol onvoldoendes uitdelen aan de Balkanlanden."

Voor de laatste keer Leonard Cohen... hij zingt: 'There is a crack in everything, that's how the light gets in'. Er is altijd hoop op beter, juist in de gebrokenheid.

"Die hoop, naast vredeswerk en uitwisselingen, moeten we in de terugkeer van jongeren zoeken. Ja, veel zijn er nu weg. Maar een deel daarvan komt zeker terug, met de ervaring van hoe het is om te leven in landen waar vrijheid en democratie wél aanwezig zijn, en dat brengen ze weer op hun kinderen over. Daar maakt mij absoluut hoopvol. Uit de oudere grijze kliek komt geen verandering meer. De landen op de Balkan zijn mooi, er is veel ruimte en het is niet duur om er te wonen. Ik kan me voorstellen dat jongeren die geld hebben verdiend uiteindelijk terugkomen en dan voor vernieuwing zorgen." ♦

Watertoren van Vukovar.

'There is a crack in everything, that's how the light gets in'

'I've seen the future, brother, it is murder'

'Geef vrouwen grotere rol in zoektocht naar vrede'

Door Hein Bosman

Lilianne Ploumen, Kamerlid voor de PvdA en oud-minister, was in korte tijd twee keer betrokken bij thema's die PAX belangrijk vindt: Syrië en controversiële wapens. We spraken haar er kort over. Ook polarisatie en vrouwenrechten kwamen aan de orde. 'Het is ontzettend belangrijk dat vrouwen een vanzelfsprekend onderdeel worden van de zoektocht naar vrede.'

Tijdens de Vredesweek voerde u een door PAX georganiseerd debat over ISIS-strijders, hoe die berecht moeten worden en wat we met hun kinderen aan moeten. Hoe was dat?

"Het was een goed debat. Dat kwam doordat behalve Martijn van Helvert van het CDA en ikzelf er veel Syriërs en Irakezen in de zaal waren. Zij konden vanuit hun ervaring vertellen hoe belangrijk het is dat ISIS-strijders berecht worden. De oproep uit de zaal dat er een einde moet komen aan de straffeloosheid, dat ook Assad terecht moet staan voor zijn oorlogsmisdaden, die delen we allemaal. De Nederlandse regering moet ervoor zorgen dat de kleinste kinderen uit de kampen worden gehaald en naar Nederland komen. We moeten ze hier opvangen. De situatie is voor hen echt verschrikkelijk en ze zijn niet medeschuldig aan de verkeerde keuzes die hun ouders hebben gemaakt. Die kinderen zijn Nederlanders, daarom moeten we ons voor ze inzetten. De uitreizigers, de IS-strijders die afgrijselijke keuzes hebben gemaakt, die moeten berecht worden. Dat kan ook hier in Nederland."

Lilianne Ploumen steunt de actie tegen explosieve wapens in dichtbevolkte gebieden.

U ondertekende eerder dit jaar een appel dat het gebruik van explosieve wapens in bevolkte gebieden moet uitbannen. Waarom?

"In veel conflicten vallen er steeds weer burgerslachtoffers, vaak is dat niet de intentie, maar toch gebeurt het. PAX en anderen hebben zich eerder al succesvol ingezet om verdragen af te sluiten die controversiële wapens uitbannen. Dit is een volgende stap en die steun ik van harte. Het is goed dat parlementariërs in allerlei landen zich hiervoor inzetten en ik hoop dat de Nederlandse regering dat ook doet."

Nu we het hebben over wapens... hoe kijkt u aan tegen het debat rond kernwapens?

"Het vraagstuk is opnieuw actueel doordat Rusland en de Verenigde Staten het INF-verdrag hebben opgezegd. De spanningen nemen toe, wereldwijd. Ineens staat nucleaire ontwapening minder hoog op de agenda. Daarom is het belangrijk dat wij ons uitspreken voor ontwapening en dat de

Nederlandse regering zich daarvoor actief inzet. De huidige tijd dwingt ons om hiervan weer een prioriteit te maken. Aan de andere kant is er een heel aantal landen dat het VN-verdrag heeft ondertekend waarin ze zeggen: 'Wij willen die wapens niet!' ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, red.) heeft daar zeer terecht de Nobelprijs voor de Vrede voor gekregen, en PAX is daar onderdeel van."

Hoe houd je een debat over zoiets groots als kernwapens, of over identiteit en immigratie, een beetje... vredig?

"Kijk, het is goed om naar harmonie te streven. In een wereld die vrede kent, gaat het met ieder mens veel beter. Daarom moeten we ons blijven inzetten voor de vrede. Maar dat betekent niet dat we compromissen moeten sluiten over mensenrechten. President Trump heeft een heel andere positie dan ik, en ik ben niet voor polarisatie, maar in zo'n geval ga ik mijn mening niet onder stoelen of banken schuiven. De dialoog zoeken is belangrijk en soms is polarisatie onvermijdelijk omdat 'de andere kant' een loopje neemt met de rechten en waarden die wij zo belangrijk vinden. Dan moet je niet zwijgen."

Over tegengestelde geluiden gesproken. Hoe is het om als minister te maken te krijgen met eigenwijze organisaties als PAX?

"In Nederland zijn we gewend dat alle stemmen in de samenleving gehoord worden, en dat moet zo blijven. We vinden het heel vanzelfsprekend dat maatschappelijke organisaties hun visie geven, ook al zijn ze kritisch. Het is een onmisbare stem in het debat. Dat het als minister dan niet altijd leuk is om te horen, daar moet je maar tegen kunnen."

We kennen u als iemand die opkomt voor vrouwenrechten. Hoe kunnen vrouwen wat u betreft bijdragen aan meer vrede?

"De helft van de wereldbevolking bestaat uit vrouwen, dus het is werkelijk onbestaanbaar dat ze niet gehoord worden over besluiten over oorlog en vrede. Veel conflicten vinden hun oorsprong in al lang bestaande tegenstellingen, die niet alleen in regeringsgebouwen leven, maar in een heel land, in regio's, dorpen, in de mensen zelf. Vrouwen nemen van oudsher de

'Ik ben vereerd met de Aletta Jacobs-prijs. Het is heel bijzonder'

verantwoordelijkheid op zich voor hoe het er op sociaal gebied in hun gemeenschap aan toe gaat. Ze zijn de aangewezen personen om initiatieven te nemen die mensen bij elkaar brengen, juist omdat ze de dynamiek tussen gemeenschappen goed kennen. We hebben van vrouwen ook initiatieven gezien die eens heel anders zijn, zoals de seksstaking in Liberia. Vrouwen ontzegden hun mannen seks zo lang de maar voortdurende burgeroorlog niet zou stoppen. Het is hoe dan

ook ontzettend belangrijk dat vrouwen een vanzelfsprekend onderdeel worden van de zoektocht naar vrede, ze hebben echt iets toe te voegen."

U kreeg de Aletta Jacobs-prijs voor uw inzet voor vrouwen. Hoe ziet die prijs eruit? Is het een zilveren beker?

"Nee, ik kijk er nu naar op mijn werkkamer, het is een oorkonde en een mooie foto van Aletta Jacobs. Ze heeft enorm veel betekend in de vrouwenstrijd. Ze was de eerste vrouw die arts werd, ze heeft het opgenomen voor winkelmisjes die vroeger acht uur moesten staan en nooit mochten zitten, ze heeft veel gedaan voor het vrouwenkiesrecht. Ze is een groot voorbeeld voor veel vrouwen. Ik ben vereerd met die prijs. Het is heel bijzonder."

Ze kijkt nu dus uw werkkamer in. Voelt dat als controle, om te zien of u het wel goed doet?

"Ha, nee. Ze kijkt streng, dat wel. Maar vooral ook bemoedigend." ♦

Berechting en deradicalisering

PAX vindt dat Nederland verantwoordelijkheid moet nemen voor de eigen staatsburgers en niet landen in of herstellende van conflict opzadelen met het probleem van Nederlandse ISIS-strijders. Hun repatriëring en berechting hier zijn ook in het belang van veiligheid, het risico bestaat namelijk dat ze anders gaan rondzwerven. Door ze in Nederland te berechten en strijders en hun gezinnen deradicaliseringsprogramma's aan te bieden, heb je de veiligheidsrisico's meer in de hand. Verder moet Nederland vooral ook de slachtoffers van mensenrechtenschendingen en oorlogsmisdaden centraal stellen. Duizenden mensen zijn door ISIS opgepakt en tot op de dag van vandaag verdwenen. PAX vindt dat slachtoffers en civil society-organisaties betrokken moeten worden bij het vormgeven van waarheidsvinding, berechting en genoegdoening.

De wonden van Belfast

Al sinds de jaren '60 komt een internationale groep van vredeswerkers, militairen en diplomaten bij elkaar om morele vraagstukken rond internationale veiligheid te bespreken. Edwin Ruigrok reisde namens PAX naar Belfast om daaraan mee te doen. Hier zijn ervaringen tijdens deze jaarlijkse Council on Christian Approaches to Defense and Disarmament.

Door
Edwin Ruigrok

Edwin Ruigrok.

De taxichauffeur die me naar mijn bestemming rijdt heeft geen vertrouwen in een noord-Ierse regering. "Het is beter als Londen het overneemt." Hij verwelkomt een Brexit, ook al is het merendeel van de noord-Ieren daartegen. "Er is hier geen gerechtigheid. Weet je wat een IRA-man die tijdens de Troubles vermoord heeft voor straf krijgt?", vraagt hij met ongeloof in zijn stem. "Two fucking years!". Hij stuurde naar rechts, buiten zie ik een groot billboard met een waarschuwing tegen de verleiding van paramilitaire groepen. Ja, het is echt 2019.

Noord-Ierland voelt de ene keer als een veldhospitaal voor oorlogsgewonden, dan weer als een warm bed van vriendelijkheid en soms als een open museum waar de periode van de Troubles levend wordt gehouden. Op Shankill Road met muren vol graffiti zien we de mensen, helden voor sommigen – schurken voor anderen, die vielen in die periode die 50 jaar geleden begon en had moeten eindigen met de Vrijdagakkoorden van 1998.

Vier dagen lang spreken vele mensen die de conflicten vanaf het begin hebben meegemaakt en zich hebben ingezet om op een vruchtbare manier met het verleden om te gaan. Misschien hebben ze ook boter op hun hoofd, want ongetwijfeld houden ze dingen achter. Kerkleiders, politici, historici, die vaak tragisch blijven hangen in

het verleden, vertellen hun verhaal. De journalisten en kunstenaars hebben oog voor het verleden, maar zij kijken wat meer vooruit. Zoals vaak met een conflict wordt het alsmaar complexer hoe meer ik ervan leer. Langzaam ontstaat het ongemakkelijke, onmachtige gevoel dat we ook kunnen ervaren als we ruziënde mensen zien, als we wanhopig willen roepen om er alsjeblieft mee op te houden.

"We leven met de doden", klinkt het in de zaal. Er komen beelden voorbij van marching bands met vlaggen en militaire uniformen. Ze zorgen voor een gemeenschapsgevoel, op plekken waar de werkeloosheid hoog is, maar het gevoel van 'samen' staat tegenover 'de ander'. Het meest overtuigend is de benadering van de filmmaakster Paula McFetridge die dwars door alle verschillen heen mensen bij elkaar brengt en hun hart laat spreken. Uiteindelijk zijn het de burgers die vrijuit kunnen spreken, bij wie het verlangen naar vrede en gerechtigheid het meest overtuigend verankerd is.

De avond is ingezet, deze dag van de conferentie voorbij. In een pub zingt een jonge zangeres over hoe de vrouwen en de LGBT+ gemeenschap aan beide kanten van de grens het land opnieuw zullen verenigen. Hoe ver dit ook van een politieke oplossing mag lijken, het geeft lucht als er jonge mensen zijn die niet in het verleden blijven hangen, maar de toekomst hoopvol tegemoet gaan. ♦

Het geeft lucht als er jonge mensen zijn die niet in het verleden blijven hangen

Who are we to be with one another?
and
How are we to be with one another?
and
What to do with all those memories of all those funerals?

I wake. You wake. She wakes. He wakes. They wake.
We wake and take this troubled beauty forward.

Uit: [the] north[ern] [of] ireland, Pádraig Ó Tuama

ik steun PAX

Naam: Mika van Wijk
Leeftijd: 19 jaar
Woont in: Utrecht
Betrokken bij PAX: campagne tegen
ING-investering in kernwapens

Hoe ben je bij PAX betrokken geraakt?

"Ik hoorde van PAX via mijn ervaring in Taizé, waar ik aansloot bij een scholengemeenschap waarvan de leraar Ton Janssen in 2017 de PAX duif had ontvangen. Het onderwerp van de ING-campagne sprak me erg aan. Ik ben fel tegen kernwapens en vind dat ze moeten verdwijnen. Via de campagne kon ik samen met leeftijdsgenoten, die dezelfde wil en overtuiging hebben, actief bezig zijn om hier iets aan te doen."

'Je kan niet in je eentje verandering brengen, je moet het samen doen'

Waarom steun je PAX nu?

"Ik ben zelf ook gelovig en ben betrokken bij de kerk. Net als de kerk is ook PAX concreet bezig met vrede. Iets dóen, spreekt me aan. Projecten zoals de ING-campagne zijn goed. Het flyeren voor het kantoor van ING was tof omdat ik hun medewerkers kon wijzen op de harde feiten achter het verhaal van

investeringen in kernwapens en de ING. Het is nodig om mensen hiervan bewust te maken. Ik blijf daarom betrokken bij de campagne. Ik wil graag, samen met PAX, naar de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de ING, om meer mensen te bereiken en te beïnvloeden."

Ben je zelf actief voor vrede?

"Ik heb een sterke, tegendraadse mening en vind het belangrijk om mijn stem om te zetten in actievoeren. Ik loop daarom vaak mee met demonstraties en ben lid van DWARS Utrecht, de jongerenafdeling van GroenLinks. Net als PAX is die partij ook bezig om meer gelijkheid en veiligheid in de samenleving te brengen."

Wat verwacht je van het werk van PAX in de toekomst?

"Ik verwacht dat PAX doorgaat met haar werk, maar dat ze in de toekomst een grotere jongerenbeweging op de been brengt die zich inzet voor vrede. Het is belangrijk om een nieuwe generatie erbij te betrekken. Ik verwacht dat PAX samen met jongeren gaat samenwerken, omdat je niet in je eentje verandering kan brengen maar het samen moet doen." ♦

Nalatenschappen

Als betrokken lezer weet je als geen ander waar PAX voor staat: vrede, veiligheid en ontwapening wereldwijd. Wat ons verbindt is de persoonlijke inzet van mensen. Of je ons nu steunt als lid of donateur of actievoert via je eigen kerk, parochie of organisatie... samen vormen wij het hart van de vredesbeweging. Vroeger, nu en ook in de toekomst. Om ons werk te doen hebben we ook financiële steun nodig. Is het daarom geen mooie gedachte om ons te kunnen blijven steunen? Dat kan, door ons in het testament op te nemen. Zo kun je via je nalatenschap bijdragen aan het vredeswerk van de toekomst. Als je de antwoordkaart invult, sturen we de brochure 'Nalaten voor vrede' toe. Je kunt ook bellen met **Sabita Rijbai via 030-2333346**.

Op reis
met...

Selma van Oostwaard

Paspoort

Naam: Selma van Oostwaard

Leeftijd: 32 jaar

Burg. staat: Ongehuwd

Nationaliteit: Nederlandse

Geboorteplaats: Amersfoort

Woonplaats: Utrecht

Heeft gewoond in: Amersfoort, Utrecht, Cusco (Peru), Antigua (Guatemala)

Reist met: een trolley of waterproof reistas

Neemt altijd mee: boek of tijdschrift

Onafscheidelijke reisgenoot: mijn multifunctionele sarong; tegen de kou en om netjes voor de dag te komen

Hoe kunnen burgers het beste worden beschermd tegen het gruwelijke geweld van oorlog? Met die vraag houd ik me bij PAX bezig, samen met lokale activisten die zelf ervaren hoe het is om in oorlog te leven. Ik werk al 8 jaar bij PAX, sinds begin dit jaar als Senior Project Officer van het team Protection of Civilians. De afgelopen maanden heb ik meteen een paar interessante dienstreizen mogen maken.

Slapen op militair terrein

Laatst was ik voor een cursus op een Finse militaire basis op een eiland vlak voor de kust van Helsinki. Het eiland is één klein dorp waar alleen defensiemedewerkers en hun familie wonen. Na een strikte controle mocht ik het eiland op. Eenmaal aangekomen op de basis kregen wij een slaapplek toegewezen op de compound. Ik had nooit eerder op militair terrein geslapen, dus dat was een interessante ervaring. De volgende ochtend ontbeet ik samen met de mensen die daar wonen. Ik eet op zo'n reis altijd gewoon wat er voor mijn neus gezet wordt.

Aansluiten op lokale behoeftes

Samen met de VN, NAVO, humanitaire organisaties, ngo's en Finse Defensie faciliteerde PAX een cursus over protection of civilians op de legerbasis. Dit was een van eerste keren dat al die verschillende groepen vrijuit met elkaar

konden praten over het beschermen van burgers in oorlogsgebied, over de successen en mislukkingen in de praktijk. We hebben scenario's geoefend. Samen keken we naar hetzelfde denkbeeldige conflictgebied, op zoek naar de beste aanpak. We moesten met alle partijen samen tot één aanbeveling komen. Dat bleek heel ingewikkeld. Iedereen had verschillende ideeën over wie geholpen moest worden en wie de vijand was. Maar uiteindelijk zijn we tot een gezamenlijk advies gekomen waarin alle perspectieven naar voren kwamen. We willen het liefst dat dit soort uitwisselingen er vaker zijn, om internationale interventies beter te laten aansluiten op wat burgers in oorlogsgebied nodig hebben. Deze cursussen draaien om het respecteren van elkaars mening, het leren van elkaars fouten en successen en vooral het leren kijken vanuit het perspectief van de burgers die beschermd moeten worden. ♦